

COMENTARI A LA TOPOGRAFIA MÈDICA DE VILADRAU (MONTSENY)

Jaume AUTONELL REIG, metge
Pollença

Introducció

En la introducció del llibre sobre topografies mèdiques de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, el Dr. Pere Vallribera i Puig (2000) ens diu: "Hem donat un cert relleu a algunes que pel seu contingut més o menys original o per la seva factura acurada, sobresurten de la majoria".

La topografia de Viladrau, del Dr. Antoni Ariet (1915), està manuscrita amb molta cura i està escrita en català. Volem remarcar el mèrit d'escriure un treball científic en la nostra llengua l'any 1913. Es pot dir que totes les topografies es presentaven en castellà. Quan l'any 1906 el Dr. Montanyà va escriure la de Ponts i comarca, el comentari de l'Acadèmia fou: "*Su autor debe estar muy enamorado de esta tierra, porque prescindiendo de la armoniosa lengua de Cervantes, escribió su trabajo en el robusto, serio y expresivo idioma catalán*" (Vallribera, 2000).

En el cas de la topografia viladrauena, l'acadèmia catalana, sempre en castellà, li comunica la concessió d'un accèssit i el "*Nombramiento de socio correspondiente*" i en el qual manifesten: "*escrita en catalán, sin arcaísmos cataláunicos... demuestra en su autor gran devoción al trabajo y a la ciencia médica. Tal vez esta memoria peque de cierta prolijidad en ciertos capítulos sobre todo en los destinados a reseñar la historia de las costumbres locales, ello viene compensado por una viva efusión espiritual que de ella emana, por unos aires de apostolado moral que la hacen muy simpática*".

Hi hauríem d'afegir, a aquest comentari que el llenguatge emprat pel Dr. Ariet és entenedor, diàfan i en molts moments poètic. Coneixia i tractava el

poeta Guerau de Liost, viladrauenc d'origen i d'estada, encara que nat a Olot. No hi ha dubte que el llenguatge del nostre col·lega tenia una influència evident del poeta del Montseny. Josep Pla¹ en la seva biografia insisteix molt en la saba montsenyca de Guerau.

Dades biogràfiques del Dr. Ariet.

El Dr. Antoni Ariet Barberis va néixer a Seva el desembre de 1872 i estudià medicina a Barcelona mentre feia de mosso de farmàcia. El 1900 ja exercia de metge a Viladrau. L'any 1913, quan va presentar la Topografia, era alcalde del poble i, segons paraules del Dr. Carulla, fou un alcalde modèlic. També exercí el càrrec de jutge de pau. Durant molts anys, fins que es va obrir una farmàcia a finals dels anys 30, el Dr. Ariet tenia una farmaciola oberta al poble. En la seva memòria ens presenta el matrimoni com l'estat més adient. Malauradament es va quedar solter en morir la seva promesa abans de casar-se.

L'any 1948 l'autor d'aquesta comunicació va aprovar les oposicions d'APD i el 15 de gener de 1949 prengué possessió de la plaça de metge titular de Viladrau i un agregat, Espinelves. Per aquelles dates el Dr. Ariet encara exercia privadament al poble.

L'arribada del metge nou va sobtar de tal manera el Dr. Ariet, que no va reaccionar de manera adient. No va admetre la col·laboració ni l'ajuda en les urgències nocturnes del nou vingut, encara que ja tenia 77 anys i en feia set que estava jubilat oficialment.

Durant els dos anys que van conviure els dos metges, el Dr. Jaume Autonell va anar a veure'l en quatre ocasions a casa seva oferint-se per ajudar-lo. La resposta sempre va ser que no era necessari. Mai féu cap grosseria, fou molt correcte però sense admetre la més petita col·laboració.

L'hivern del 50-51 va venir acompanyat per una passa de grip a la qual es va afegir el xarampió, que feia 7 o 8 anys que no n'hi havia i això provocà un contingent molt elevat de malalts. El 22 de gener és la festa major d'hivern a Espinelves i alguns infants de Viladrau dugueren el virus al poblet veïnat i la feina, sobretot per al Dr. Ariet, es va multiplicar. Treballava de dia i de nit, perquè les complicacions del xarampió foren

---

¹ Homenots (Obra completa, 1980)

freqüents. El capvespre del dia 1 de febrer de 1951 trobaren mort al garatge el Dr. Ariet; el cor no havia pogut resistir el treball i la tensió de tants dies i nits atenent els seus malalts. En aquest cas podem dir que va morir com un heroi complint amb el seu deure.

El Dr. Carulla en el pròleg de la Topografia ja ens diu que el Dr. Ariet estimava el poble i els seus malalts. En la carta en què el Dr. Autonell comunicava a la seva promesa la mort del col·lega, li deia que encara tenia esperances de fer una bona amistat, que ara ja no seria possible².

Durant els anys 20 va realitzar un viatge a Terra Santa i féu diverses conferències a Vic, a la Cel·la del Temple Romà, en les quals mostrà un bon grapat de fotografies fetes durant aquest viatge.

Posteriorment, l'any 1930, va publicar un llibre (Ariet, 1930) en el qual relata aquest viatge que va fer a Terra Santa. Està escrit amb molta erudició i amb un llenguatge poètic excel·lent. També col·laborà a diverses revistes montsenyenes que s'editaven al seu temps.

Els viladrauencs han honorat el seu record dedicant-li un carrer, primer metge que s'hi establí i que hi va treballar durant cinquanta anys.

Per entendre millor la personalitat del Dr. Ariet exposarem una vivència personal que vaig tenir a Viladrau. L'estiu del 47 varen sorgir en plena temporada estiuenca uns quants casos de tifoides sobretot entre els estiuejants, amb una defunció.

Moltes famílies anaven a proveir-se d'aigua a l'emblemàtica Font de Miquel. A la Topografia podem llegir: "La placeta de la Font de Miquel és voltada d'arbres i seients que serveixen per reposar-hi els vianants quan tornen de la passejada i volen beure de l'aigua fresca que, com ansa de transparent cristall, regalima de l'esquei viu..."

Fetes les pertinents anàlisis resultà estar contaminada pel bacil d'Eberth, la sanítoxa, l'emblemàtica, la inviolable, la més coneguda font de Viladrau. Es comprovaren unes filtracions d'aigües brutes de l'hostal de la Glòria que

---

² En el transcurs dels anys, i més ara que he refrescat aquestes vivències, la sensació d'haver perdut una ocasió magnífica per heretar l'experiència i la ciència d'un vell i savi col·lega em dona tristor i em fa pensar si hauria d'haver insistit millor.

està situat per damunt de la font; una contingència que semblava impossible en sorgir l'aigua d'una roca.

Tan convençut estava el Dr. Ariet de la sanitat de la Font de Miquel que va qüestionar la veritat que deien els analistes i en certa manera es va enfrontar a elements destacats de la colònia estiuenca.

Vaig poder comprovar la consideració i el respecte dels estiuejants pel vell col·lega veient com acceptaren la defensa de la puresa d'una aigua que científicament no es podia defensar.

L'estiu del 49, el primer estiu de la meua estada, fou quan em feren comentaris de la petita epidèmia de tifoides i de la defensa numantina de la puresa de les aigües que féu el Dr. Ariet i que molta gent va entendre i acceptar, valorant els motius del metge.

La Topografia

Llibre publicat en format de mig foli, imprès l'any 1915 per Fidel Giró, Impressor, de Barcelona. Consta de 15 pàgines numerades en romans i 220 pàgines en números aràbics, amb dibuixos, fotografies i diverses taules.

A la pàgina XIII es reproduïx la carta de la *Real Academia de Medicina i Cirurgia de Barcelona*, signada per Luís Suñé amb data de 27 de gener de 1914, en la qual es fa constar que és guanyador d'un accèssit i del títol de *Correspondiente*.

La publicació del Dr. Ariet compta amb una dedicatòria al Dr. Carulla, rector de la Universitat Literària de Barcelona, una presentació feta pel Dr. Carulla; i l'obra en si consta d'un prefaci, introducció i "*Utilitat dels estudis mèdic-topogràfics com a base de regeneració del poble*", després divideix l'obra en tres seccions: Biològica (Vida somàtica i vida psíquica), Etnogràfica (Descripció del gènere de vida de la població) i Topogràfica (Estudi del medi ambient), cadascuna d'aquestes seccions comprèn diversos capítols.

En el Prefaci, el Dr. Ariet —tothom l'anomenava d'aquesta manera— ens diu: "*La curació i alivi de certes dolències, quina característica patològica era el desnudiment de l'organisme, obtinguda per diferents subjectes, que vinguts de fora de la comarca, feren vida i estada en aquest poble de*

Viladrau durant llarga temporada; la predilecció que pel mateix tenen nombrosos individus de diferents contrades de la terra catalana que hi acudeixen fretuosos, no solament per reparar les forces orgàniques...”

Durant els anys 50 Viladrau conservava el bon nom de poble sanítos i amb unes aigües del Montseny plenes de virtuts guaridores que feien que fins i tot, estudiants de Medicina acudissin a restablir-se tant de l'esperit com del cos. Entre ells cal destacar Carles Casals, nebot del gran Pau Casals, que va fer afeccionar tot Viladrau a Bach. També en Manolo Vergés, d'una personalitat exuberant, que va fer substitucions al poble quan va acabar la carrera. Un altre que va anar a curar-se uns problemes respiratoris fou Llorenç Monés Pujol, quan ja era metge.³

En el capítol “*Causas locals d'enfermetats*” forçosament s'ha d'esmentar una malaltia apirètica que és endèmica de les altes valls; es tracta del goll o hipertròfia de la glàndula tiroide. La primera dècada del segle XX a les revisions que es feien als quintos, entre dotze i setze cada any, es trobaven un o dos golluts. Representa un percentatge que per un poble petit com Viladrau suposava una alta incidència⁴.

Quan el Dr. Ariet parla de les causes del goll reproduïx la teoria del professor Tillaux, del 1888, catedràtic de Clínica Quirúrgica de la facultat de París. Manifesta aquest autor que la necessitat de respirar més vegades i amb més força per raó de l'altura, porta més activitat a la circulació i especialment al cervell; la hipertròfia tiroide serviria per facilitar la suficient aportació sanguínia ja que disposa d'unes artèries voluminoses.

Ens diu més endavant: “*podria ser una hiperplàsia compensadora d'un treball major, essent un esforç orgànic per aconseguir en les circumstàncies de la localitat i també individuals i familiars un equilibri, per lo tant, un estat fisiològic en el sentit funcional*”.

“*Les investigacions d'autors estrangers proven que'l sofriment del Goll està relacionat amb determinats terrenys geològics. Que la noxa productora d'aquesta enfermetat podien contenir-la les aigües*”.

---

³ Vivències de l'autor.

⁴ Aquestes dades són de la primera dècada del XX. En les deu revisions que vaig fer entre els anys 1949 a 1959 no vaig veure cap jove amb goll.

“Suposem que és un agent viu el productor del Goll i altres suposen que és una toxina procedent de matèries orgàniques i que no existeix un agent específic del Goll”.

“Hem assenyalat que havien disminuït el nombre d'individus Golluts en el terme i que havien canviat les condicions de vida dels veïns, fent això suposar que tal volta hagi contribuït aquest canvi a la rebaixa numèrica ... La gent es mou més que abans; viatja i surt de la comarca per anar a altres poblacions i països de diferents altituds i de règim bromatològic distint”.

El Dr. Ariet amb aquestes consideracions ens demostra tenir una bona informació en l'etiologia del goll, segons les teories imperants l'any 1912.

A la seva Topografia també fa referència a la història local i a la fundació del poble. Respecte a aquest últim extrem ens diu que poca cosa se'n sap. Recull la creença que fou fundat per set lapidaris romans que venien a recollir pedres precioses al Montseny *“puix té fama aquesta muntanya de covar ametistes i altres pedres fines. D'aquestes n'hi ha mostra a la Creu que poseeix l'Esglesia Parroquia”*. De fet, el Dr. Ariet conservava una ametista trobada a l'encontrada.

A l'addenda de la Topografia, que no duu la Memòria de l'Acadèmia, ens diu: *“Per assegurar més la creença de que en el Montseny hi ha existit o poden encara existir-hi filons o jaents de pedres precioses, com amatistes, transcrivim unes notes d'arxiu estampades en el Butlletí del Centre Excursioniste de Vich. Diu així: “NOTES D'ARXIU: XII.- Mines d'amatistes al Montseny. Sapigut és que des del segle XVI al XVIII eren anomenades pedres de Vich les amatistes que'ls argenters vigatans posaven en ses joies. Eren aquelles tretes del Montseny, del terme de Viladrau, ...”*

“Vaig a donar notícia d'un document que s'hi refereix a aquelles pedres. És un acord fetxat a 9 d'agost de 1610, referent al treballar i treure pedres de les pedreres d'amatistes i altres pedres d'anells que són i es trobaràn en la parroquia i terme de Sant Martí de Viladrau, que'l mercader vigatà Joan Comalada tenia arrendades des de la diada anterior de Tots Sants ...”

Guerau de Liost, el poeta del Montseny escrigué el poema *“La Muntanya d'Ametistes”* (Manent, 1980). Us llegiré el principi i el final d'aquesta inspirada composició per concloure la comunicació:

Invocació a la Muntanya d'Ametistes

Apoteòsic, d'enroscades trompes
soni l'esclat imperial. Un jorn
set lapidaris, traficants de pompes,
la cuita violaren de ton forn.

I prodigares -camperola festa-
no pas de ginebrons l'opal espars
ni el topazi florit de la ginesta,
sinó violes en cristall de quars.

Avui, sorruda, ta dolor consagra
d'exhausta mina l'oblidat renom.
I encara sotges amb la testa magra

el responsori de les boires tristes
que sots avall s'agemoleixen com
un enderroc de noves ametistes.

COMIAT

Adéu, Montseny total, andrògina mixtura:
feminitat de boires, virilitats de grenys,
màgiques flors de llum i carn de sol madura.
Clar de Mallorca i nuvol de Barcelona atenys.

El Pirineu espills, t'enfoca, de congesta;
escacs -i no de boix- t'oposa el Monserrat.
Les veles mar endins son gallardets de festa;
les planes que et circunden son del treball esclat.

Adéu, Montseny; adéu, Muntanya d'Ametistes!
En tes virtuts copsi collites noucentistes,
Novíssima ventada cercles enllà m'empeny.

L'evasió de tu, farà que em senti pobre?
Ni que tornés, però, qui t'ha deixat recobra
la clara juvenesa poètica, Montseny.

BIBLIOGRAFIA

ARIET BARBERIS, Antoni (1915): *Topografia mèdica de Viladrau (Montseny)*. Barcelona

ARIET BARBERIS, Antoni (1930): *De les Terres Bíbliques. Evocacions d'un romer*. Viladrau

MANENT, Marià (1980): *Antologia de Guerau de Llostr*. Barcelona

PLA, Josep (1980): *Obra completa. Homenots*. Tom XI. Barcelona

VALLRIBERA PUIG, Pere (2000): *Les topografies mèdiques de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya*. Barcelona.